

Igor Rybak, Master

*Western Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine*

Nazarii Prokopiv, Master

*Western Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-676-8-14>

STRATEGIC APPROACHES TO SOCIAL WORK IN LOCAL COMMUNITIES

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Територіальна громада в умовах сучасних трансформацій виступає ключовою соціальною одиницею, яка визначає ефективність реалізації соціальної політики, місцевого самоврядування та соціальної роботи в Україні [4]. Вона є не лише адміністративною структурою, але й соціальною спільнотою, що формує базу для реалізації соціальних проєктів, забезпечення прав та потреб громадян, а також для розвитку місцевих ініціатив. Адміністративно-територіальна реформа та процес децентралізації спрямовані на передачу повноважень і ресурсів від центральних органів влади до об'єднаних територіальних громад (ОТГ), що відкриває нові можливості для задоволення соціальних потреб населення та підвищення якості життя місцевих спільнот.

Децентралізація передбачає не лише передачу ресурсів, а й відповідальності за прийняття рішень на локальному рівні, що формує умови для більш прозорого та ефективного управління. У сучасній науковій літературі наголошується, що децентралізація сприяє розширенню політичної та соціальної участі громадян у місцевих спільнотах, підвищенню прозорості управління ресурсами та активізації місцевих ініціатив щодо вирішення проблем соціального характеру [3]. Це створює передумови для залучення місцевих громад до процесів планування, реалізації та оцінювання соціальних програм, а також для формування соціально відповідального середовища, де мешканці виступають активними учасниками змін.

Функції територіальних громад включають реалізацію соціального захисту, організацію соціальних послуг, підтримку уразливих груп,

профілактику соціальних ризиків, координацію культурно-освітніх заходів та розвиток місцевої інфраструктури [7]. Водночас такі обов'язки значно розширюють сферу діяльності фахівців із соціальної роботи на локальному рівні. Професійна діяльність соціального працівника в ОТГ орієнтована на комплексний підхід до підтримки членів громади, включно з раннім виявленням соціальних проблем, розробкою проєктів соціального розвитку, фасилітацією соціальних змін та інтеграцією громадян у процес прийняття рішень [1].

Сучасні дослідження підкреслюють, що ефективна соціальна робота в громаді передбачає тісну співпрацю з державними органами, недержавними організаціями та активістами громади, що сприяє реалізації комплексних заходів соціального розвитку та підтримки населення [6]. При цьому велике значення має розвиток партнерських відносин із бізнес-структурами, громадськими організаціями та освітніми закладами, що дозволяє формувати міжсекторальні соціальні ініціативи, підвищувати ефективність використання ресурсів та реалізовувати проєкти на принципах сталого розвитку.

Теоретичні підходи до поняття «територіальна громада» останнім часом розвиваються в рамках мультидисциплінарних досліджень. Територіальна громада розглядається як соціальна спільнота, що об'єднується на основі географічної близькості, спільних інтересів та соціальних потреб, здатна здійснювати власне самоврядування та вирішувати питання місцевого значення. У зарубіжних дослідженнях громада визначається як «локальна соціальна система», яка охоплює всі аспекти соціального життя – від сімейних та правових стосунків до культурних і економічних взаємодій.

Аналіз сучасних наукових джерел демонструє різноманітність підходів до тлумачення сутності громади, змісту її функцій та структури. Водночас спільним є акцент на територіальному, соціальному та інституційному аспектах, що визначають соціальну роль територіальної громади у житті людей [2]. Соціальна робота в громадах сьогодні виходить за межі традиційної благодійної діяльності, орієнтуючись на активізацію внутрішніх ресурсів місцевої спільноти, розвиток громадянської участі та побудову сталих соціальних мереж [8].

Розвиток інституційної спроможності ОТГ, зокрема шляхом професійної підготовки соціальних працівників, є критично важливим для підвищення якості соціальних послуг та ефективної реалізації соціальних проєктів на місцевому рівні. Соціальні працівники в ОТГ відіграють значну роль у прогнозуванні ризиків, профілактиці соціальних проблем, підтримці психосоціальної адаптації вразливих груп та створенні умов для соціального включення громадян [4]. Крім того, їхня діяльність спрямована на формування та підтримку механізмів соціальної самопомочі, стимулювання активності волонтерських рухів та розбудову локальної системи взаємопідтримки.

Інтеграція соціальної роботи в систему місцевого самоврядування потребує формування нових моделей професійної підготовки, поглибленого вивчення специфіки діяльності соціальних працівників у

громаді та розробки механізмів оцінювання результатів їхньої діяльності за критеріями сталого соціального розвитку [7]. Це передбачає впровадження сучасних підходів до планування соціальних програм, використання інструментів моніторингу та оцінки ефективності проєктів, а також активне залучення громади до процесів ухвалення рішень.

Таким чином, територіальна громада сьогодні є не лише адміністративною одиницею, а й комплексним соціальним інститутом, який формує умови для розвитку громадянської активності, ефективного управління соціальними ресурсами та реалізації соціальних політик. Соціальні працівники, інтегровані в цю систему, виступають ключовими агентами змін, що забезпечують соціальну згуртованість, адаптацію населення до соціальних трансформацій та побудову стійкої моделі місцевого розвитку.

Література:

1. Баймуратов М., Григор'єв В. Соціальна робота в об'єднаних територіальних громадах: практика і виклики. *Соціальна політика*. 2022. Вип. 3 (7). С. 55–68.
2. Бородюк, О. Локальні соціальні системи та розвиток громад. *Журнал соціології*. 2023. Вип. 5 (12). С. 21–45.
3. Погорілко В. Громада як соціальний феномен: історія та сучасність. Київ: Наука і суспільство. 2023.
4. Слосанська Г. *Соціальна робота в умовах децентралізації: виклики та перспективи*. Київ: Видавництво НАН України. 2023.
5. Слосанська Г. Соціальні практики в територіальних громадах: сучасні підходи та методи. *Журнал соціальної роботи*. 2024. Вип. 1 (3). С. 75–89.
6. Слосанська Г., Горішна Н. . Соціальні ініціативи у територіальних громадах: теорія і практика. *Вісник соціальної політики*. 2022. Вип. 2 (4). С. 103–118.
7. Співак І., Волошановська М. Роль соціального працівника в об'єднаних територіальних громадах. *Журнал соціальних досліджень*. 2023. Вип. 4 (9). С. 90–105.
8. Варда Я., Клосовські В. Територіальна громада в контексті місцевого самоврядування. *Адміністративне право та публічна служба*. 2023. Вип. 2 (8). С. 40–55.